

ว่าด้วยเรื่องของเปรต

วิเชียร ฤ นกร

เนื่องจากเทศกาลสารทเดือนสิบได้เวียนมาครบวาระอีกครั้งหนึ่งในปีนี้ ทำให้ระลึกถึงบรรพชน/ญาติมิตร และผู้อุปการคุณ ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพราะเทศกาลสารทเดือนสิบเป็นเทศกาลเพื่อประกอบการบุญที่จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย อันเป็นบรรดาญาติมิตร และผู้อุปการคุณของเราทั้งหลาย

เรามีความเชื่ออยู่ว่า ผู้ที่มีบาปกรรมเมื่อตายไปจะตกนรก หรือที่เรียกว่า “ทุคติภูมิ” หรือ “อบายภูมิ” ผู้ที่มีบุญมากก็จะไปเกิดในสรวงสวรรค์ หรือที่เรียกว่า “สุคติภูมิ”

ในบรรดาญาติมิตรทั้งกล่าวของเราก็ย่อมจะมีผู้ที่ได้กระทำบาปมาก บาปน้อย ทำบุญมาก ทำบุญน้อย หรือบางท่านได้กระทำทั้งบุญและบาปปะปนกันไป ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ผู้กระทำบาปมากหรือที่เรียกว่า “บาปหนา” จะต้องตกนรกขุมที่ตกลงไป เรียกพวกนี้ว่า “สัตว์นรก” ส่วนผู้ที่กระทำบาปแต่เพียงเบาบางหรือบาปน้อยก็ต้องตกสู่อบายภูมิเช่นกัน แต่เป็นภูมิที่ดีกว่าพวกแรก พวกนี้เรียกว่า “เปรต” หรือ “เปรตชน”

การตกนรกหรือไปเกิดในอบายภูมิเป็นการชดใช้หนี้กรรมที่ได้กระทำไว้ ขณะที่ชีวิตเป็นมนุษย์อยู่ จะต้องทนทุกข์ทรมานด้วยประการทั้งปวง เช่น ต้องทิดเขตรกรรม อดอยาก หิวโหย หรือมีรูปร่างวิปริตไปจากเดิม เป็นต้น บรรดาญาติมิตรซึ่งล้วนแต่เป็นปุถุชนเหมือนเรา ก็ย่อมจะมีทั้งบาปและบุญปะปนกันดังกล่าวแล้ว ถึงแม้ว่าบางท่านจะกลายเป็น “สัตว์นรก” หรือ “เปรต” ก็ตามที แต่เราผู้เป็นอนุชน ก็ยังระลึกถึงพระคุณและคุณงามความดีของท่านที่มีต่อเรา จึงได้จัดให้มีการทำบุญประเภทหนึ่ง ในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ของทุกๆ ปี (บางแห่งวันแรม ๑๔ ค่ำ) อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อกตเวทีต่อผู้เป็นบุพการี ญาติมิตร ตลอดจนผู้อุปการคุณที่ล่วงลับไปแล้วด้วยประการฉะนี้ /

ประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศแก่ผู้ตายดังกล่าว เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งในศาสนาพราหมณ์ เรียกประเพณีนี้ว่า “เปตพลี” ประเพณีนี้ต่อเนื่องกันมาก่อนพุทธกาล ครั้นถึงสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าประเพณีนี้มีคุณค่าควรแก่การรักษาไว้ จึงทรงมีพุทธานุญาตให้อุบายอุบายปฏิบัติกระทำกันต่อมา ฉะนั้นจึงเห็นว่าสวรรค์ก็ดี นรกก็ดี หรือเปรตก็ดี ล้วนเป็นความเชื่อที่ชาวเราได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาทั้งสอง คือศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธมานมนานแล้ว

คำว่า “เปรต” เป็นภาษาสันสกฤต ตรงกับคำในภาษาบาลีว่า “เปต” แปลว่า “ผู้ละไปแล้ว” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๔๙๓ แปลว่า “สัตว์เกิดในอบายภูมิพวกหนึ่ง, ผู้ตายไปแล้วมีชนิดหนึ่งว่ากันว่ามึรูปร่างสูงโย่งเย่ง ผอมโซ คอยวากินเลือดกินหนองเป็นอาหาร” ในหนังสือภูมิวิลาสินีของพระศรีวิสุทธิโสภณ ให้ความหมายว่า “สัตว์ผู้ที่มีอกุศลกรรมเบาบางไม่ถึงขั้นที่จะต้องตกนรก หรือผู้ที่พ้นกรรมหนักจากนรกแล้ว มีทุกข์เวทนาเพราะความอดอยากอาหารเป็นส่วนใหญ่”

คำ “เปรต” เป็นคำที่ปะปนอยู่ในคำพูดของภาษาไทยมาช้านานแล้ว เช่น เมื่อเห็นใครกินตะกอละตะกลามหรือกินมูมมาม ก็เรียกว่า

- ยากเหมือนเปรตเดือนสิบ หรือ

~~- กินเหมือนเปรต~~

เห็นใครผอมโซมีแต่หนังหุ้มกระดูก ก็เปรียบว่า

-- ผอมเหมือนเปรต

ได้ยินเสียงร้องกรีดๆ เป็นเสียงแหลม ก็ว่า

- ร้องเหมือนเปรต หรือ

- เสียงเหมือนเปรต

ใครมีรูปร่างผอมสูง ก็มักเปรียบว่า

- สูงเหมือนเปรต

ใครมารบกวนขอส่วนแบ่งในสิ่งที่เราได้มา โดยที่ผู้นั้นไม่มีส่วนจะได้ ก็มักพูดว่า

- เหมือนเปรตมาขอแบ่งส่วนบุญ

๑ เสฐียรโกเศศ เล่าเรื่องในไตรภูมิ หน้า ๕๒-๕๕.

การทำขนมหรืออาหารที่ใช้ทำบุญในวันสารทเดือนสิบ โดยนำไปวางไว้ในที่ต่างๆ ของวัด เช่น ริมกำแพงวัด หรือใต้ต้นไม้ในวัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ที่ล่วงลับ ที่ปราศจากญาติหรือญาติไม่ได้ทำบุญอุทิศไปให้ เรียกว่า

“ตั้งเปรต”

การแย่งชิงขนมที่ใช้ทำบุญในสารทเดือนสิบจากการตั้งเปรต เรียกว่า

“ชิงเปรต”

คำ “เปรต” มักเข้าคู่กันเป็นคำซ้อน หรือประสมกับคำอื่น เช่น คำว่า “ผีเปรต” “นรกจากเปรต” บางคนใช้คำว่า “ผีเปรต” ตีตกปากตีดคำ พูดคำสองคำก็ต้องมีคำว่าเปรตออกมาเสียคำหนึ่ง หรืออะไรที่ไม่ดี ไม่สวย ไม่งาม ก็ว่า “เปรต” เช่น วลีที่ว่า “หน้าเหมือนเปรต” หรือ “ทำหน้าเหมือนเปรต” “ชาติเปรตจริงๆ” “เปรตเหลือทน” “คนเปรตๆ” ฯลฯ ส่วนมากเป็นคำกล่าวที่ไม่สุภาพ คือมักจะเป็นคำบ่น ตีเถียน หรือคำว่ากล่าว นอกจากนั้นยังมีคตินิยมที่เกี่ยวกับเปรตหลายอย่างหลายประการ เช่น การแข่งคำว่ากล่าวของเด็กที่ถูกผู้เฒ่าของกินว่า “ให้แล้วเอาเล่า ปากเท่ารูเข็ม กินน้ำที่หยด/ กินข้าวที่เม็ด” หรือชาวบ้านบางคนเชื่อว่า การที่สุนัขหอนบ่อยๆ นั้น เพราะมันเห็นเปรต ดังนั้นเป็นต้น

ฉะนั้นจึงเห็นว่า “เปรต” ได้เข้ามาอยู่ในความรู้สึกและจิตใจของคนไทยตั้งแต่ก่อนแต่ออกมาแล้ว เราใกล้ชิดกับเปรตทางความรู้สึกนึกคิด ทั้งๆ ที่ไม่เคยเห็นตัวเปรตจริงๆ เลย จะทราบจะรู้อะไรบ้างก็จากวรรณกรรมเก่าๆ ที่โบราณาจารย์บรรยายไว้ ตามจินตนาการของท่าน หรือจากการบอกเล่าต่อกันมา หรือจากคัมภีร์ทางศาสนาทั้งพราหมณ์และพุทธ เป็นต้น

หนังสือไตรภูมิพระร่วงได้บรรยายถึงรูปร่างลักษณะของเปรตไว้ชัดเจน เช่น กล่าวไว้ว่า “เปรตกลางจำพวกตัวเขาใหญ่ ปากเขาน้อยเท่ารูเข็มนั้นก็มี เปรตกลางจำพวกผอมนักหนา เพื่ออาหารจะกินบ่มีได้ แม้ว่าจะขอดเอาเนื้อน้อยหนึ่งก็คี่ เลือดหยดหนึ่งก็คี่ บ่มีได้เลย เท่าว่ามีแต่กระดูกแลหนังพอกกระดูกภายนอกอยู่ได้ หนึ่งท้องถิ่นเหี่ยวตีดกระดูก สิ้นหลังแลตานั้นดีแลกลางคังแสรังควักเสียมขานนั้นยุ่งร้ายลงมาปกปากเขา มาตราว่าผ้าร้ายน้อยหนึ่งก็คี่ แลจะมีปกกายนั้น ก็หาบ่มีได้เลย เทียรยอมเดือดเนื้อร้อนใจเขา แลเขาร้องไห้ครางอยู่ทุกเมื่อแล”^๒

๒ พระญาณไทย ไตรภูมิพระร่วง หน้า ๔๘-๔๙.

ก่อนที่จะกล่าวถึงประเภทและลักษณะต่างๆ ของเปรต ผู้เขียนใคร่เสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเปรตให้ทราบไว้เป็นพื้นฐานดังต่อไปนี้ คือ

นรก

คำว่า “นรก” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๔๘๓ อธิบายว่า “โลกเป็นที่ลงโทษผู้ทำบาปเมื่อตายไปแล้ว” มีศัพท์ที่มีความหมายเหมือนกันอีกหลายศัพท์ คือ นิรย และ นรกานต์ เป็นต้น ส่วนผู้กมนรกเรียกเป็นศัพท์ว่า “นิรยบาล”

ส่วนคำว่า “อบายภูมิ” และ “ทุกคติภูมิ” แปลว่ากำเนิดที่ปราศจากความเจริญหรือภูมิชั่วภูมิไม่ดี มีความหมายเหมือนกัน อบายภูมิมี ๔ คือ นรก เปรต อสุรกาย และคิรีจัน

นรกนั้นอยู่ต่ำที่สุด คือต่ำกว่าดินลงไป ฉะนั้นนรกก็คือภูมิหนึ่งหรือโลกหนึ่งของอบายภูมินั่นเอง นรกภูมิหรือนิรยภูมิ หรือโลกนรก เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิง นิรยภูมินี้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล แบ่งเขตเป็นประเภทใหญ่บ้างเล็กบ้าง เช่นเดียวกับโลกมนุษย์ ผิดกันแต่ว่าสถานที่แต่ละแห่งในนรกภูมิ ไม่นิยมเรียกว่า “แคว้นแคว้น” “รัฐ” หรือ “ประเทศ” อย่างในโลกมนุษย์เรา แต่นิยมเรียกสถานที่แต่ละแห่งว่า “ขุม”

การทำบุญหรือการบำเพ็ญกุศลไปให้สัตว์ในอบายภูมิ ไม่ว่าจะเป็มนรก ภูมิ เปรต หรือภูมิอสุรกายซึ่งเป็นภูมิต่ำและเป็นขุม การอุทิศส่วนบุญไปให้จึงต้องเป็นเหมือนสายน้ำหรือกระแสหน้าที่ไหลเทจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำ ดังคำอโนโมทนาที่พระท่านกล่าวขึ้นต้นว่า “ยถาวริวหาปราปริปูเรณติ สาครี” ซึ่งแปลว่า “ห้วงน้ำทั้งหลายเต็มแล้ว ทำให้ทะเลเต็มฉันทันทานที่ให้แก่มนุษย์นี้ สำเร็จผลแก่ผู้ตายไปแล้วก็ฉันทัน” การอุทิศส่วนบุญจึงนิยมการกวาดน้ำเพื่อให้ถึงผู้รับตามเหตุนิยมดังกล่าว

นิรยภูมิหรือโลกนรกประเภทใหญ่ที่สุด เรียกว่า “มหานรก” มีอยู่ทั้งหมด ๘ ขุม ตั้งซ้อนกันเป็นชั้นๆ ลงไป ห่างกันแต่ละชั้นประมาณ ๑,๕๐๐ โยชน์ มีชื่อตามลำดับจากชั้นที่คนสู้ชั้นที่ตกที่สุดดังนี้

๑. สัณฺฑีฆมทานรท
๒. กาทุสฺสทมทานรท
๓. สันฑฆมทานรท
๔. โรรวมทานรท
๕. มหาโรรวมทานรท
๖. ทาปนมทานรท
๗. มหาทาปนมทานรท
๘. อเวจิมทานรท

แต่ละขุมนอกจากจะมีขุมใหญ่ ซึ่งคล้ายกับเป็นเมืองหลวง ยังมีขุมเล็กเป็นบริวาร ล้อมรอบอีกทั้ง ๔ ทิศ ทิศละ ๔ ขุม รวมทั้งหมด ๑๖ ขุมด้วยกัน ๘ ขุมใหญ่ มีนรกบริวาร ทั้งหมด ๑๒๘ ขุม นรกบริวารเหล่านี้เรียกว่า “อุสฺสฺสฺทานรท”^๓

นรกขุมที่ ๑-๗ เราไม่ค่อยได้ยินชื่อเสียงเรียงนามนัก แต่ขุมที่ ๘ คือ อเวจิมทานรท เราได้ยินกันอยู่เนือง ๆ จากในเนื้อหาของวรรณคดีไทยบ้าง จากคำสวดสาบาน บ้าง บางที่เรียก “มหาอเวจิม” สัตว์ที่มาตกนรกขุมนี้ ต้องทนทุกข์อยู่หนึ่งกัลป์จึงจะพ้น ผู้ที่จะมาตกนรกขุมนี้ คือผู้กระทำความผิดกรรม ๕ ประการ คือ

- ก. มาตุฆาต คือฆ่ามารดา
- ข. ปิตุฆาต คือฆ่าบิดา
- ค. อรหันตฆาต คือฆ่าพระอรหันต์
- ง. โลหิตุปบาท คือทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงโลหิตตก
- จ. สังฆเภท คือยังพระสงฆ์ให้แตกจากกัน^๔

สัตว์นรกทั้งหลาย เมื่อได้ชดใช้หนี้บาปกรรมด้วยการทนทุกข์ทรมานในมหานรก และอุสฺสฺสฺทานรทแล้ว หากยังใช้หนี้กรรมไม่หมดสิ้น ก็จำต้องเสวยกรรมในนรกอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีชื่อว่า “ขมโลคนรก”

๓ พระศรีสุทฺธิโสภณ ภุมมิลาสินี หน้า ๘๐.

๔ เจื้อ สตะเวทิน ตำรับวรรณคดีไทย หน้า ๓๓๕.

ยมโลกนรกตั้งอยู่ถัดขึ้นไปจากอสุภนรก บางคัมภีร์กล่าวว่ายมโลกนรกนั้นตั้งอยู่ทางทิศใต้ เป็นนรกอีกนรกหนึ่งต่างหาก ยมโลกนรกมีบริวารล้อมอยู่ทั้ง ๔ ทิศ ทิศละ ๑๐ ชุม รวมเป็น ๔๐ ชุม แต่มหานรกมี ๘ ชุม ชุมหนึ่งๆ มียมโลกนรกล้อมรอบเป็นบริวารชั้นนรก ๔๐ ชุม จึงรวมเป็นยมโลกทั้งหมด ๓๒๐ ชุม

ยมโลกนรกมีชื่อต่างๆ กัน แต่ละชุมมีวิธีการทรมานแตกต่างกันไปตามกรรมวาละของสัตว์โลก เช่น ยมโลกนรก ๑๐ ชุม ที่ล้อมรอบหรือเป็นบริวารชั้นนอกของสัฎฐีมหานรกเพียงทิศเดียวได้แก่

๑. โลกุกุมภีนรก
๒. ฉิมพลีนรก
๓. อสินขนรก
๔. ตามโพทกนรก
๕. อโยคุพนรก
๖. บีสสภัพตานรก
๗. ฐนรก
๘. สีสโลตติตนรก
๙. สุนขนรก
๑๐. ยันตปาสาณนรก^๕

แต่ที่เราได้ยินชื่อเสียงอยู่ก็มีแต่โลกุกุมภีนรก และฉิมพลีนรก จึงขอกล่าวเฉพาะยมโลกนรกทั้ง ๒ ชุมนี้เท่านั้น

โลกุกุมภีนรก

นรกนี้มีหม้อเหล็กขนาดใหญ่เท่าภูเขา ในหม้อนั้นเต็มไปด้วยน้ำร้อนที่เดือดพล่านอยู่ตลอดเวลา ตั้งอยู่บนเตาไฟใหญ่ นายนิรยบาลหรือยมบาลจับสัตว์ผู้มีหนกรรมเพราะบาปหย่อนลงไป ในหม้อเหล็กใบนั้น สัตว์นรกทั้งหลายเหล่านั้นได้รับทุกขเวทนายอย่างแสนสาหัส บาปกรรมที่ทำให้ต้องทุกข์โทษในนรกชุมนี้ ได้แก่ ปาณาติบาต คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

^๕ พระศรีวิสุทธิโสภณ ค.ศ. หน้า ๘๑.

โลกันตนรก

เป็นสถานที่ที่มีตมยั้งนัก แสงดาวแสงเดือนและแสงตะวันส่องไปไม่ถึง “สัตว์ที่ไปอุบัติเกิดในโลกันตนรกนี้ มีร่างกายใหญ่โตยั้งนัก เล็บมือเล็บเท้ายาวนักหนา ต้องใช้เล็บมือเล็บเท้าเกาะเกี่ยวอยู่ตามชายเชิงจักรวาล ห้อยโหนโยนตัวอยู่ชั่ววันจันทร์ เปรียบปานคังกับคางคาว ห้อยห้อยอยู่บนกิ่งไม้จะนั้น ตลอดเวลาเหล่าสัตว์นรกเหล่านั้นไม่ต้องทำอะไร มีแต่จะห้อยโหนโยนตัวเปะปะไป ด้วยความทิวโหยอย่างเหลือประมาณ ครั้นเป็นบ้ายห้อยโหนถูกต้องกันก็สำคัญว่าพบปะอาหาร ต่างคนต่างจะตะครุบกันเป็นอาหาร เมื่อต่างก็ปล้ำพัดกันอยู่อย่างนี้ มีขี้กัปลัดตกลงไปยังเบื้องล่าง สถานที่เบื้องล่างนั้น ก็เป็นทะเลน้ำกรดอันเย็นเยือก มีความเย็นอย่างร้ายกาจยั้ง ครั้นสัตว์นรกเหล่านั้นตกลงไปถึงพื้นน้ำ บัดเดี๋ยวใจตัวตนร่างกายของเขาที่เปื่อยพังแหลกสั่นไม่มีชิ้นดี เพราะฤทธิ์น้ำกรดอันเย็นนั้นกัดเอาจนถึงแก่ความตาย แล้วก็กลับเป็นตัวตนขึ้นมาคังเก่าอีกวนเวียนทนทุกข์ทรมานอยู่อย่างไม่มีวันสิ้นสุด ชั่วพุทธันดรกับหนึ่ง จึงจะพ้นทุกข์โทษจากโลกันตนรกน^{๑๖}

สัตว์นรกที่ตกนรกขุมนี้ เพราะได้กระทำความปกรรมเอาไว้ คือประทุษร้าย ทรมาน บิดามารดา เพราะไม่มีความกตัญญูแก่เวทีย่างหนึ่ง อีกประการหนึ่งได้ประกอบกรรมชั่ว ยั้งนัก เช่น ประทุษร้ายผู้ทรงศีลทรงธรรม หรือกระทำให้ปาณาติบาตฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็น ประจำทุกวัน อำนาจอกุศลหนักเหล่านั้นจึงชักนำให้ลงมาเกิดในโลกันตนรกนี้ ซึ่งมีความมืด อยู่เป็นเนืองนิตย์ ต่อเมื่อมีสมเด็จพระสรรเพชญ์สัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จมาอุบัติตรัสในโลก จึงจะมีโอกาสปรากฏแสงสว่างขึ้นแวบหนึ่งชั่วฟ้าแลบเท่านั้น

จำนวนนรกทั้งหมดมากมายนัก ยากที่จะจดจำได้ จึงรวบรวมไว้ให้เห็นชัด เจนขึ้น คือนรกมีทั้งหมด ๔๕๗ ขุม มีรายละเอียดคังนี้^{๑๗}

๑. มหานรก	๘ ขุม
๒. อุตสูทนรก	๑๒๘ ขุม
๓. ยมโลกนรก	๓๒๐ ขุม
๔. โลกันตนรก	๑ ขุม
รวมเป็นนรกทั้งหมด	๔๕๗ ขุม

๑๖ พระศรีวิสุทธิโสภณ ด.ด. หน้า ๑๐๕.

๑๗ ด. หน้า ๑๐๗.

นอกจากนรกในคัมภีร์พุทธศาสนาแล้ว ยังมีนรกในศาสนาพราหมณ์ เช่น นรกขุมหนึ่ง ชื่อ “ปุตตะ” พราหมณ์ถือว่าใครไม่มีบุตรชายไว้ทำพิธีศราทธ^๕ ผู้นั้นย่อมตกนรกขุมปุตตะ ด้วยเหตุนี้กามนิคจึงต้องแต่งงานสองครั้ง เพื่อให้ได้บุตรชายไว้ทำพิธีศราทธ คือพิธีทำบุญส่งไปให้บิดาผู้วายชนม์

นรกของพราหมณ์นั้นมีตำราต่างยุคต่างสมัยกันอยู่ ตำราธรรมสูตรและปุราณะ กล่าวว่ามี ๑๒ ขุม แต่ตำราวิษณุปุราณะ ว่ามี ๒๘ ขุม มีชื่อบางชื่อดังนี้^๕

๑. ตัมมิศระ	๒. อินทาทัมมิศระ
๓. กุมภิกษ	๔. เกรวะ
๕. อสิปตราวณะ	๖. ศุกรมุข
๗. วัชรกัณฑกะ	๘. กาลสูตร

ฯลฯ

เขตวิวิษณุมิ

คือภูมิเปรต หรือโลกเปรต หรือเขตวิษณุมิ ในคัมภีร์ต่างๆ ไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นนรกแต่อย่างใด เพียงแต่กล่าวว่า เป็นภูมิอีกภูมิหนึ่ง หรือโลกอีกโลกหนึ่งเท่านั้น ที่อยู่ในอบายภูมิเปรตนั้นเห็นจะมีสิทธิ์ดีกว่าสัตว์นรก เพราะออกมาปรากฏตัวในมนุษย์โลกได้ในบางโอกาส ในเวลาที่เขาทำบุญต่อบุตร ทำบุญวันสารทเดือนสิบ ก็เพื่ออุทิศไปให้เปรต ถ้าไม่ทำบุญอุทิศไปให้ เปรตจะได้รับความเดือดร้อนอดอยากนักหนา ชาวจีนที่ไหว้เจ้ากลางเดือน ๗ ที่เรียกว่า “เซ็งว๊วยบ๊ว”^๖ ก็ไหว้เพื่ออุทิศอุทิศส่วนบุญไปให้เปรต พวกฮินดูถือว่าบรรพบุรุษของใครที่ตายไปแล้ว ลูกหลานจะต้องทำบุญอุทิศผลบุญส่งไปให้ เรียกว่า “ทำพิธีศราทธ” ถ้าไม่ทำพิธีศราทธอุทิศส่วนบุญไปให้ บรรพบุรุษที่ตายไปจะเป็นเปรต ต้องได้รับความอดอยากหิวโหยยิ่งนัก

การทำบุญ ๗ วัน หรือทำบุญอย่างใด เพื่ออุทิศผลบุญไปให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น เรียกว่า “ทำบุญทักษิณานุประทาน” เป็นเขตพลี ก็มาจากคติเรื่องเปรตของพราหมณ์นี้มาก่อน^๖

๕ เจือ สตะเวทิน ส.ค. หน้า ๓๓๔-๓๓๖.

๖ เสฐียรโกเศศ เล่าเรื่องในไตรภูมิ หน้า ๖๐.

๗ ด. หน้า ๖๒.

ทักษิณานุปทาน แปลว่าทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ทางทิศใดคือ “ยมโลก” จากคำแปลกล่าวข้างทำให้เข้าใจว่า ผู้ตายทุกคนจะต้องไปยังยมโลกก่อนเพื่อรับการวินิจฉัยบาปกรรมที่ตนกระทำไว้ในขณะที่มีชีวิตในโลกมนุษย์ ผู้ใดได้กระทำความบาปกรรมเอาไว้ก็จะได้ถูกทำโทษ โดยแยกย้ายไปใช้หน้กรรมในนรกขุมต่างๆ และในโลกเปรต โลกอสุรกาย และโลกเครีจัน

บรรดาเปรตทั้งหลาย ที่มีชีวิตอยู่ในเปตภูมินี้ มี ๒ ประเภทใหญ่ คือ

๑. เปรตที่มาจากภูมิอื่น เช่น นิรยภูมิ หรือนรกภูมิ เป็นต้น แต่เศษกรรมชั่วยังมีอยู่จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตอยู่ในเปตภูมินี้
๒. เปรตที่ไปจากมนุษย์โลก คือผู้ที่มีกรรมชั่วช้าพอประมาณ พอถึงแก่กาลกิริยา ตายแล้วก็ตรงไปเกิดเป็นสัตว์เปรตในเปตภูมินี้

เปรตทั้งหลาย ไม่ว่าจะมาจากภูมิใดก็ตาม เมื่อมาอุบัติขึ้นเป็นเปรตแล้ว ก็ต้องได้รับทุกขเวทนาไปตามอำนาจแห่งกรรมที่ตนได้กระทำไว้ จนกว่าจะชดใช้หนี้กรรมหมด จึงจะได้ไปเกิดในภูมิอื่นอีกต่อไป

เปรตมีชื่อและจำพวกต่างๆ ดังนี้ คือ

๑. วันทาสาตเปตะ	คือ เปรตพวกกินน้ำมูกน้ำลาย
๒. กุลามะขานาเปตะ	คือ เปรตกินซากอสุภ
๓. กุณะขานาเปตะ	คือ เปรตกินมูล
๔. อคคิชาลขานาเปตะ	คือ เปรตกินเพลิง
๕. สุมิจขานาเปตะ	คือ เปรตปากเท่ารูเข็ม
๖. ตันหะชิตาเปตะ	คือ เปรตอดอยากอย่างทรมาณ
๗. สุนิชาเปตะ	คือ เปรตร่างกายใหญ่
๘. บัมพตังคาเปตะ	คือ เปรตร่างกายเท่าภูเขา
๙. สัพปากเปตะ	คือ เปรตร่างกายเปื้อนสกปรก
๑๐. อชตรังกาเปตะ	คือ เปรตกายลายเหมือนงูเหลือม
๑๑. วิมาถิกเปตะ	คือ เปรตมีวิมานอยู่
๑๒. มหิทธิกาเปตะ	คือ เปรตมีฤทธิ์ ^{๑๒}

นอกจากเปรตทั้ง ๑๒ จำพวกดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีเปรตจำพวกต่างๆ อีกมากมาย
ตั้งในจารีกวัตรพระเชตุพน ฯ ได้กล่าวไว้ว่า

เปรตจำพวก ๑ กินมณฑิณกรรมเป็นอาหาร เหตุแห่งกรรมเพราะแต่ก่อนชอบ
ข่มเหงผู้น้อยให้ได้รับความฉิบหาย

เปรตจำพวก ๑ ขนหยักเยื่อทนต์ระไรเป็นนิจ เหตุแห่งกรรมเพราะเปรตเหล่านี้
เป็นเจ้าของาสที่แหวงแหวนเสนาสนะมิให้ภิกษุอื่นอาศัย

เปรตจำพวก ๑ กายยาวได้ ๒๕ เส้น นอนกึ่งอยู่กึ่งนอนคิลา ไปไหนไม่ได้
เพลิงไหม้อยู่เป็นนิจ เหตุแห่งกรรมเพราะเปรตจำพวกนี้เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่นั้น ได้ทำ
อันตรายแก่สงฆ์

เปรตจำพวก ๑ ตัวจมอยู่ในภูเขาเพียงสระเอว ไฟไหม้อยู่เป็นนิจกาล เหตุแห่ง
กรรมเพราะแต่ก่อนเปรตจำพวกนี้เอาที่นาและที่สวนแห่งสงฆ์มาเป็นของตน

เปรตจำพวก ๑ ไถนาอยู่ทั้งกลางวันและกลางคืน กินเปลวไฟอันเกิดขึ้นแก่ตัวโค
และไถ ปลูกเป็นอาหาร เพลิงไหม้กายอยู่เป็นนิจ เหตุแห่งกรรมเพราะเปรตพวกนี้กล่าวคำ
สบประมาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือกล่าววาทาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไถนาให้เราๆ จึงจะบูชา

เปรตจำพวก ๑ มีกายอันสูง กลิ่นตัวเหม็นยิ่งนัก ผอมยังเท่าหนึ่งหุ้มกระดูก เกิด
เพลิงไหม้อยู่ทั่วกาย ออกอาหารอยู่เป็นนิจ เหตุแห่งกรรมเพราะเปรตผู้นิยมข้าวสารของสงฆ์
แล้วไม่ได้คืนให้

เปรตจำพวก ๑ มีพืดเหล็กอยู่เป็นเปลวเพลิงรัศมีระไรอยู่ ๑,๐๐๐ ชั้น เหตุแห่ง
กรรมเพราะเปรตเหล่านี้ลักเอาผ้าที่ทากทากานำมาถวายพันรอบองค์พระเจดีย์ มาทำเครื่อง
นุ่งห่ม

เปรตจำพวก ๑ เป็นเปรตหญิง มีร่างกายผอม สะพร่งไปด้วยเส้นเอ็น เปลือย
กายอยู่บ้างก็กินน้ำอสุภ ที่เขาเผาเนื้อเชิงตะกอน หรือ กิน มูล คุฎ เสมหะ อสุจิ น้ำมูก
น้ำลาย เป็นอาหาร เหตุแห่งกรรมเพราะเปรตหญิงเหล่านี้ แต่ก่อนยอมต่ำสมณเจ้า

เปรตจำพวก ๑ เป็นเปรตหญิง มีผิวเนื้อดำจุกตอไม้ไหม้ไฟ หนังหยาบ ฟันห่าง
ตาเหลือก ออกอาหารเป็นนิจ เหตุแห่งกรรมเพราะชาติก่อนได้ตำว่าสามีตน

เปรตจำพวก ๑ สูงเท่าลำตาล มีแต่หนึ่งหุ้มกระดูก ท่องเที่ยวไปในทะเลทราย
ออกข้าวค้อนเป็นเนืองนิตย์ เหตุแห่งกรรมเพราะชาติก่อนเป็นเศรษฐี แต่มิได้ทำทานเลย

ชนิดของเปรต

ในหนังสือภูมิวิลาสินี ของพระศรีวิสุทธิโสภณ ได้กล่าวถึงจำพวกต่างๆ ของเปรตไว้ดังต่อไปนี้

ก. เปรตชั้นเหนือ

มีลักษณะเป็นชั้นเหนือลอยอยู่ในอากาศ พวกนี้ ก่า ต่างพากันโผล่มาจิกทั้งชั้นเหนือ นั้น เหนือนี้ส่งเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวดยิ่งนัก เปรตชั้นเหนือ เมื่อเป็นมนุษย์ ได้มีอาชีพเป็นคนฆ่าโค ครั้นตายไปก็ตกนรกทนทุกข์ทรมานอยู่ในนรกนานแสนนาน ครั้นกรรมเบาบางพ้นจากนรกแล้วเศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตชั้นเหนือในเปรตภูมิอีก

ข. เปรตมีขนเป็นลูกหนู

มีลักษณะร่างกายคล้ายคน แต่มีขนเป็นลูกหนู ลูกหนูนั้นจะหลุดกระเด็นไปจากตัว แล้วกลับมาตกต้องตัวเขาอยู่ตลอดเวลา ต้องร้องให้ครวญครางอยู่อย่างเจ็บปวดยิ่งนัก เปรตประเภทนี้เมื่อเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นแพศณาตฆ่าคน

ค. เปรตมีขนเป็นเข็ม

มีลักษณะคล้ายคน แต่มีขนเป็นเข็ม ขนของเขาจะกระเด็นออกจากตัว แล้วกลับมาทิ่มแทงเข้าที่ศีรษะ แล้วออกทางปาก แทะทางปากออกทางอก แทะเข้าไปในอกแล้วออกทางท้อง แทะทางท้องแล้วออกทางขาอ่อน แทะเข้าไปที่ขาอ่อนแล้วออกทางแข้ง แทะเข้าไปในแข้งแล้วออกทางเท้า เปรตดังกล่าว ขณะที่เป็นมนุษย์เป็นผู้มีวาจาไม่บริสุทธิ์ ประพฤติทุจริตทางวาจา คือกล่าวส่อเสียดคนอื่นเป็นประจำ

ง. เปรตในหลุมคู

มีลักษณะคล้ายคน แต่ร่างกายผอมแห้ง อาศัยอยู่ในหลุมคู ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่กับอาวม เปรตประเภทนี้เมื่อเป็นมนุษย์ได้ประพฤติดีความกาย เป็นชู้กับภรรยาหรือสามีผู้อื่น เมื่อตายไปได้เกิดเป็นสัตว์นรก เสวยทุกข์โศกสันกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากขุมนรกแล้วเศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดในเปรตภูมิ เป็นเปรตอยู่ในหลุมคูดังนี้

จ. เปรตบรรพชิต

มีรูปร่างลักษณะเป็นภิกษุ ภิกษุณี สามเณร แต่เครื่องอัฐบริขาร เช่น บาตร จีวร ประคตเฑาะว์ ที่ครองอยู่ถูกเป็นเปลวไฟโชติช่วง แผลดเผาร่างกายอยู่ตลอดเวลา เปรต

ดังกล่าวในชาติก่อนได้บรรพชาอุปสมบทเป็น ภิกษุ ภิกษุณี สามเณร ฯลฯ ในพระบวรพุทธศาสนาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระกัศปะจอมมุนีเจ้า แต่เขาเหล่านั้นประพฤติศีลธรรม ผิดวินัย มีอาจารย์อันชั่วช้า ไม่นำพาในอันที่จะปฏิบัติตามกระแสพุทธฎีกา เมื่อตายไปก็เกิดเป็นสัตว์นรกในแดนนรกอยู่ช้านาน ครั้นหมดกรรมจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดในเปตวิสัยภูมินี้

จ. เปรตปรทัตตูปชีวี

เป็นเปรตจำพวกเดียวกันที่อาจจะรับส่วนบุญกุศลที่ญาติมิตรของตนอุทิศให้ ทั้งนี้เพราะเปรตพวกนี้มีอกุศลเบาบาง เปรตจำพวกนี้เมื่อมีชีวิตเป็นมนุษย์ได้ประกอบกรรมดี และกรรมชั่วคละปะปนกันไป เช่น พวกแอบกินอาหารของพระภิกษุสงฆ์ก่อนทั้ง ๆ ตนเองตั้งใจนำอาหารเหล่านั้นมาถวาย หรือเคยเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยา แต่บางขณะก็ได้กระทำความชั่วเล็กน้อยน้อยคือ แกล้งผู้อื่นให้ได้รับความอับอาย เตือคร้อน เมื่อตายไปก็ไปเกิดในเปตภูมิ มีรูปกายวิปริตไปจากมนุษย์บ้าง เช่น ไม่มีผ้าผืนนุ่งห่ม เป็นต้น แต่มีฤทธิ์หรือมีวิมานเป็นที่อยู่อาศัย ทั้งนี้

“เนื่องจากสัตว์ในเปตภูมิ คือประเภทแห่งเปรตทั้งหลาย มีความเกี่ยวข้องกับสัตว์อีกประเภทหนึ่งในอีกภูมิหนึ่ง ที่มีความเป็นอยู่และรับทุกข์เวทนาคล้ายคลึงกับสัตว์ประเภทเปรตดังกล่าว สัตว์ประเภทนี้คือ “อสุรกาย” สัตว์ทั้งหลายเมื่อกรรมชั่วได้ชักนำไปเกิดในภูมิอสุรกายแล้ว ก็ย่อมจะไม่มีคำว่าแจ้งเป็นอันขาด ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ในโลกอสุรกายนี้ย่อมไม่มีความสนุกสนานรื่นบานเลย ชีวิตความเป็นอยู่ของอสุรกาย ก็มีชีวิตอย่างแสนยากลำบาก เช่นเดียวกับพวกเปรตเป็นส่วนมาก อสุรกายเหล่านั้นต่างมีรูปกายแลดูน่าทึ่งและพิลึกยิ่งนัก เช่น มีกายฝ่ายผอมน้กหนา แต่ว่าสูงชะลูดนับได้เป็นร้อยเป็นพันวาขึ้นไป เนื้อโลหิตในสรีระร่างของเขา มาตรการสักกณหนึ่งเป็นไม่มีเลย มีแต่หนังหุ้มกระดูก เขาเป็นสัตว์ตายซากคุดคอง ใบไม้แห้ง หรือแม่ปากของเขาก็เช่นเดียวกัน คือเขามี मुखทวารช่องปากเล็กยิ่งนัก ประมาณเท่ารูเข็มเท่านั้น ตั้งอยู่บนศีรษะกลางกระหม่อมใกล้ ๆ กับดวงตาเขานั้นเอง”๑๑

เหตุแห่งกรรมที่ทำให้ต้องไปเกิดในโลกอสุรกาย เพราะความโลภเป็นเหตุใหญ่ เช่น เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ มีความโลภประจําใจ ประกอบทุจริตกรรมด้วยการปล้นขโมย หรือ

๑๑ พระศรีวิสุทธิโสภณ อ.ด. หน้า ๑๗๖.

กระทำการฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้อื่น เห็นผู้อื่นมีทรัพย์สินติดก็เกิดอิจฉาริษยา คิดที่จะทำลายล้างอยู่เสมอ

รูปร่างและลักษณะความเป็นอยู่ของอสุรกายโดยทั่วไปคล้าย ๆ กับเปรต จึงทำให้มีชื่อเรียกรวม ๆ กันว่า “เปรตอสุรกาย” แต่อย่างไรก็ตามเปรตกับอสุรกายก็มีความแตกต่างกัน ดังนี้ คือ

ในเปรตภูมินั้น สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในโลกนี้หรือภูมินี้ชื่อว่า เปรต ต้องประสบทุกข์เวทนาเพราะอดอาหารเป็นส่วนใหญ่

ส่วนในอสุรกายภูมิ หรือโลกอสุรกายนั้น สัตว์ในภูมินี้เรียกว่า อสุรกาย ย่อมประสบทุกข์เวทนาด้วยความกระหายน้ำเป็นส่วนมาก

การที่มนุษย์ต้องไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรตและอสุรกาย มีชีวิตอยู่ในอบายภูมินี้ ก็เพราะได้ทำความชั่วหรือบาปทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่เรียกว่า “อกุศลกรรมบถ ๑๐” คือ

๑. กายกรรม ทำบาปทางกายมี ๓ คือ
  - ก.ฆ่าสัตว์
  - ข. ลักทรัพย์
  - ค. ประพฤติผิดในกาม
๒. วจีกรรม ทำบาปทางปาก มี ๔ คือ
  - ก. พูดเท็จ
  - ข. พูดส่อเสียด
  - ค. พูดคำหยาบ
  - ง. พูดเพ้อเจ้อ
๓. มโนกรรม ทำบาปทางใจ มี ๓ คือ
  - ก. โลภอยากได้ของเขา
  - ข. พยายามทำร้ายเขา
  - ค. มีจิตวิปริต เห็นผิดจากคลองธรรม^{๑๔}

๑๔ ค. หน้า ๑๗๕.

ผู้ใดประพฤดิหรือกระทำอกุศลกรรมมต ๑๐ ประการนแล้ว ผู้นั้นก็ชื่อว่าได้นำ
ตนเดินไปตามทางสู่โลกนรก เปเรต และอสุรกายแล้ว ด้วยประการฉะน.

บ ร ร ณา นุ ก ร ม

เจือ สตะเวทิน ตำรับวรรณคดีไทย ศิลปบาบรรณาการ ๒๕๑๖
พระศรีวิสุทธิโสภณ ภูมิวิลาสินี ธนาการกรุงเทพ จำกัด ๒๕๑๓
ลิไทย, พระญา ไตรภูมิพระร่วง กลังวิทยา ๒๕๑๘
อนุมาณราชธน, พระยา เต่าเรืองในไตรภูมิ โดย เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) กลังวิทยา ๒๕๑๕